

Naslov članka/Article:

ZAGOTAVLJANJE TRAJNOSTI UČNIH VSEBIN IN KOMPETENC PREK IZVEDBENEGA KURIKULA

*Ensuring Sustainability of Learning Content and Competences
Through Implemented Curriculum*

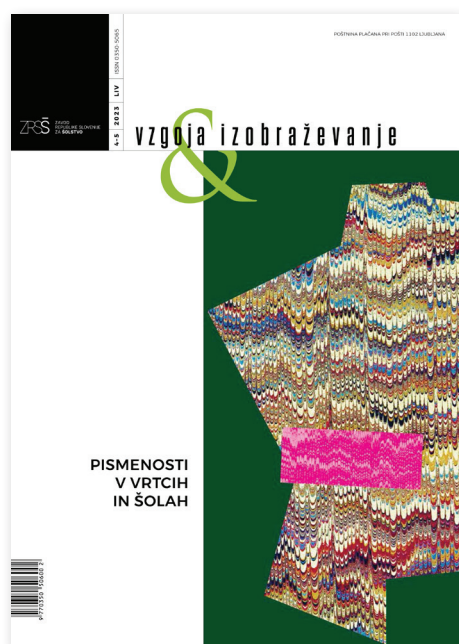
Avtor/Author:

Andreja Klemenc

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 4-5/2023, letnik 54

ISSN 0350-5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2023

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Andreja Klemenc

OŠ Brusnice – Vrtec Brusnice

ZAGOTAVLJANJE TRAJNOSTI UČNIH VSEBIN IN KOMPETENC PREK IZVEDBENEGA KURIKULA

Ensuring Sustainability of Learning Content and Competences Through Implemented Curriculum

IZVLEČEK

Uporabo in raziskovanje izvedbenega kurikula smo prepoznali kot inovativno priložnost za posameznika in institucijo, priložnost, kako akcijsko raziskovati. Seznanili smo se z novim terminom in novim konceptom, ki sta nam v začetni fazi spoznavanja predstavljala nekaj negotovosti in vprašanj, tekom raziskovanja pa je negotovost zamenjala strokovna radovednost. Prepoznali smo smiselnost tovrstnega načrtovanja.

Ključne besede: izvedbeni kurikulum v vrtcu, projekt NA-MA POTI, (pod)gradniki, naravoslovna pismenost, matematična pismenost, zagotavljanje trajnosti vsebin projekta

ABSTRACT

The use and exploration of the implemented curriculum were identified as an innovative opportunity for the individual and the institution, an opportunity for action research. The new term and concept initially raised some concerns and queries, but gradually, our professional curiosity arose, and we recognised the value of this kind of planning.

Keywords: implemented curriculum in kindergarten, NA-MA POTI project, (sub-)building blocks, science literacy, mathematical literacy, ensuring project sustainability

OPREDELITEV POJMA IZVEDBENI KURIKUL

Izvedbeni kurikulum je celostni izvedbeni načrt vzgojno-izobraževalnega zavoda (VIZ), kako učečim zagotoviti dovolj ustreznih učnih priložnosti za sistematično nadgrajevanje in poglobljanje ključnih »nadpredmetnih« znanj in veščin (pismenosti, kompetenc) po vertikali in horizontali.

Je živ dokument, ki služi tudi kot temelj medpredmetnemu oziroma kurikulumnemu povezovanju ne glede na izbrani povezovalni element (vsebina, koncept, kompetenca, učna dejavnost, didaktična metoda, miselna veščina ...). Izvedbeni kurikulum je unikaten načrt (Komljanec, 2022, str. 6). Zahteva stalno spremljanje, dopolnjevanje in izboljšavo. Osnovni cilj izvedbenega kurikulumuma je oblikovanje načrta, kako v prihodnje vključiti neuporabljene vsebine, in njegova realizacija. Nekatere definicije ga opredeljujejo kot akcijski načrt za izvajanje in evalviranje vzgoje in izobraževanja na različnih oziroma več ravneh (Komljanec, 2022, str. 2).

OPERATIVNI KORAKI K NASTAJANJU IZVEDBENEGA KURIKULA VIZ-A V OKVIRU PROJEKTA NA-MA POTI

Izvedbeni kurikulum je most med gradniki in podgradniki matematične in naravoslovne pismenosti na eni strani ter vzgojiteljevo osebno pripravo na delo v oddelku na drugi strani.

Tvorimo ga v štirih korakih:

- **Prvi korak:** Z **analizo stanja** nas zanima, kaj že zdaj pri vseh predmetih oz. področjih po celotni vertikali počnemo z namenom razvijanja posameznih pismenosti oz. kompetenc. Analiziramo, čemu posvetiti več pozornosti in kje so neizkoriščene možnosti. Sledita oblikovanje preglednice in vnos prednostnih in vključenih gradnikov.
- **Drugi korak:** Po fazi analize in vnosu dejavnosti v skupno preglednico teče dogovor o tem, čemu bi bilo treba razvojno nameniti v določeni starostni skupini več pozornosti; **kje prepoznavamo dodatne možnosti oz. neizkoriščene priložnosti** (učne izkušnje, ki so

nadgradnja prejšnjih izkušenj). V izpolnjeni preglednici pregledamo po posameznih gradnikih/podgradnikih vpise in se skupaj pogovorimo o tem, katere gradnike/podgradnike imamo v posamezni skupini že dobro podprte s primeri, ter ugotovimo, kateri so manj zastopani oz. zapostavljeni. Nadalje se dogovorimo, katere podgradnike je treba podpreti pri katerih skupinah in pri katerih predmetih oz. področjih s primeri dejavnosti.

- **Tretji korak** predstavlja konkreten **načrt dejavnosti**, z vsebinami kdo, kdaj, kako.
- **Četrty korak:** V zadnjem koraku teče dogovor o tem, kako bomo **spremljali udejanjanje načrta**, kaj bodo kazalniki, kako in kdaj bomo evalvirali učinke.

NASTAJANJE IZVEDBENEGA KURIKULA V OŠ BRUSNICE - VRTEC BRUSNICE

V vrtcu OŠ Brusnice – Vrtec Brusnice je bilo v projekt NA-MA POTI poleg svetovalne delavke in ravnateljice vključenih vseh 11 delavcev vrtca. Ob prvem stiku z vsebinami izvedbenega kurikula na srečanju vodij razvojnih VIZ-ov so se mi kot vodji porajali začetni pomisleki in tudi strahovi, kako teoretične vsebine o izvedbenem kurikulumu prenesti v prakso ter kako bodo potekali predvideni oz. zeleni koraki.

Pred srečanjem s člani sem najprej ravnateljici predstavila načrtovane korake. Nato smo se srečali s preostalimi člani projektnega tima, kjer smo opredelili kriterije za vnos.

Izvedbeni kurikulum sem poskušala čim bolj osmiseliti. Zelo pomemben vidik je razumevanje smiselnosti izvedbenega kurikula vodje. Le-ta predstavi večini članov tima »novo pedagoško kategorijo« na način, ki mu je blizu oz. kako jo razume. Pomembno je, kako smiselnost izvedbenega kurikula vidi in razume vodja, kako ga predstavi članom in ali ti vidijo prispevek k svojemu delu. Članom projektnega tima sem na srečanju predstavila delno izpolnjeno preglednico, s katero sem jih pobliže seznanila z obliko izvedbenega kurikula. Dogovarjali smo se o smiselnosti posameznih dodanih vsebin v Excelovi preglednici, kako razumemo izvedbeni kurikulum, kako bi bilo smiselno zbirati podatke in jih urejati. Člane sem seznanila z dejstvom, da preglednica nudi obilo možnosti oziroma priložnosti za nadgradnjo dela, analizo, poglobitev v delovanje lastnega dela in s tem razvijanje neizkoriščenih možnosti. Kot pove Komljanec (2022, str. 8), je izjemno pomembna začetna jasna slika s cilji (kaj želimo z izvedbenim kurikulumom doseči), kajti s tem se hkrati tudi opredeli smisel in uporaba izvedbenega kurikula.

► PREGLEDNICA 1: Primer izvedbenega kurikula – primeri dejavnosti, ki podpirajo razvoj naravoslovne pismenosti

Primeri dejavnosti, ki podpirajo razvoj naravoslovne pismenosti																		
ime skupine, starostno obdobje otrok	Šol. leto	Povezava z ostalimi področji	Naslov dejavnosti	NP 1.1	NP 1.2	NP 1.3	NP 1.4	NP 2.1	NP 2.2	NP 2.3	NP 2.4	NP 2.5	NP 2.6	NP 2.7	NP 3	KM	ONM	RAP
Pikapolonice (5-6 let)	2021-22	naravoslovje	Spoznavamo pojme - taliti, raztopiti	v				p										
Pikapolonice (5-6 let)	2021-22	matematika	Življenjski krog narcise	v		v		p		p		p					v	v
Zajci (3-4 let)	2021-22		Ločujemo odpadke in skrbimo za naš planet	v														
Zajci (3-4 let)	2021-22	družba	Spoznavamo postopek pridelave kruha	p	v													
Muce (2-4 leta)	2021-22	/	Spoznavanje, seznanjanje, opazovanje - Od semena do ploda	v				p		p							v	v
Muce (2-4 leta)	2021-22	gibanje, umetnost	Spoznavanje materialov in rokovanje z njimi - les, plastika, papir	p						v								v
Račke(1-2 leti)	2021-22	gibanje, jezik, matematika	Spoznavamo gozd jeseni	p														v
Račke(1-2 leti)	2021-22	matematika	Uporabljamo naravoslovni kosiček	p														v
Čebelle (4-5 let)	2021-22	naravoslovje	Prišla je pomlad - spoznavanje značilov pomladi	p	v	v												v
Zajci (3-4 let)	2021-22	naravoslovje	Obisk in raziskovanje gozda	p	v													v
Čebelle (4-5 let)	2021-22	naravoslovje	Spoznavanje svojega telesa-zunanji deli in notranji organi	p	v	v				p	p	v	v					v

► PREGLEDNICA 2: Primer izvedbenega kurikula – ponazarja seštevke vseh vrednosti oz. uporabljenih (pod)gradnikov posameznih pismenosti

Primeri dejavnosti, ki načrtno povezujejo obe pismenosti (NP in MP).																										
	MP 1.1	MP 1.2	MP 1.3	MP 1.4	MP 1.5	MP 1.6	MP 1.7	MP 2.1	MP 2.2	MP 2.3	KM	ONM	RAP	NP 1.1	NP 1.2	NP 1.3	NP 1.4	NP 2.1	NP 2.2	NP 2.3	NP 2.4	NP 2.5	NP 2.6	NP 2.7	NP 3	
prednostno vključen	1	2	2	0	1	0	0	0	1	0	2	5	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
skupaj	4	4	5	2	1	0	0	0	1	0	9	5	4	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Primeri dejavnosti, pri katerih je načrtno razvijana ena od pismenosti																										
	MP 1.1	MP 1.2	MP 1.3	MP 1.4	MP 1.5	MP 1.6	MP 1.7	MP 2.1	MP 2.2	MP 2.3	KM	ONM	RAP	NP 1.1	NP 1.2	NP 1.3	NP 1.4	NP 2.1	NP 2.2	NP 2.3	NP 2.4	NP 2.5	NP 2.6	NP 2.7	NP 3	
prednostno vključen	6	7	0	6	7	0	3	1	0	0	2	5	8	13	2	4	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0
skupaj	16	13	9	11	14	10	7	3	0	0	1	2	1	5	15	7	5	1	2	3	0	0	0	0	0	2

Primeri dejavnosti, pri katerih je načrtno razvijana finančna pismenost												
	RP 1.1	RP 1.2	RP 1.3	RP 1.4	RP 1.5	RP 1.6	RP 1.7	RP 2.1	RP 2.2	KM	ONM	RAP
prednostno vključen	3	2	2	2	3	1	2	0	0	1	0	0
skupaj	6	7	4	2	4	2	3	0	0	2	0	2

Vsi primeri dejavnosti skupaj																										
	MP 1.1	MP 1.2	MP 1.3	MP 1.4	MP 1.5	MP 1.6	MP 1.7	MP 2.1	MP 2.2	MP 2.3	KM	ONM	RAP	NP 1.1	NP 1.2	NP 1.3	NP 1.4	NP 2.1	NP 2.2	NP 2.3	NP 2.4	NP 2.5	NP 2.6	NP 2.7	NP 3	
prednostno vključen	7	9	2	6	8	0	3	1	1	0	5	10	10	15	2	4	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0
skupaj	19	15	12	13	14	10	7	3	0	0	9	2	5	7	15	7	5	1	2	3	0	0	0	0	0	2

Poleg osnovnih smo dodali kategorije, kot so pomočnik vzgojitelja, ime skupine in starost, ter kategorijo povezava s preostalimi področji kurikula za vrtce (Preglednica 1). Dorekli smo tudi obveznosti posameznih članov, torej kaj naj v preglednico vnašajo, kako, do kdaj. Zapisano ocenjujem kot izjemno pomembno vlogo članov, saj s tem sodelujejo pri oblikovanju izvedbenega kurikula, reflektirajo svoje delo in s tem participirajo pri nastajanju izvedbenega kurikula. Smiselno je izpostaviti tudi nalogo vodje, da poda točna navodila pri izpolnjevanju preglednice, saj točnost zapisa zagotavlja verodostojnost in uporabnost izvedbenega kurikula.

Zelo smiselno je bil tudi nagovor vzgojiteljic s strani vodje, da ob vnašanju pod/gradnikov v izvedbeni kurikulum v strnjene oblike podajo tudi samorefleksijo, ki zajema razloge, da določenim (pod)gradnikom niso namenile več pozornosti oz. so jih manj razvijale. Ali drugače, kaj so ugotovili in zakaj je temu tako. Sam izvedbeni kurikulum nam poda le suhoparen podatek, nadaljnja samorefleksija vzgojiteljic pa razkrije osebne poglede in razlage oziroma ponudi delne interpretacije podatkov.

Omenjene vsebine in pregled izpolnjenega izvedbenega kurikula (Preglednica 2) so bili izhodišča za naslednje srečanje. Na njem smo opredelili neizkoriščene priložnosti na ravni VIZ-a, ki smo jih kot prioritete cilje v prihodnjem šolskem letu vključili tudi v letni delovni načrt (LDN) vrtca in neizkoriščene priložnosti na ravni vzgojiteljic. Glede na evalvacijo dela preteklih let in pripravo izvedbenega kurikula smo tako v prihajajočem šolskem letu razvijali področja, ki so bila pred tem slabše zastopana. Izvedbeni kurikulum smo izpopolnjevali tri leta.

V šol. letu 2019/2020 so bile zaznane naslednje neizkoriščene priložnosti na ravni VIZ-a, ki smo jih kasneje kot prioritete cilje razvijali v šol. letu 2020/2021:

- kritično mišljenje,
- finančna pismenost,
- področje naravoslovne pismenosti ter potreba po večji vključenosti 2. gradnika naravoslovne pismenosti.

Neizkoriščene priložnosti na ravni VIZ-a v šol. letu 2020/2021 smo prednostno razvijali v šol. letu 2021/2022:

- razvijanje finančne pismenosti po vertikalni (tudi 1. starostna skupina),
- razvijanje kritičnega mišljenja,
- izvedba kolegialnih hospitacij.

Glede na pojav epidemije covid-19 in nekajmesečno zaprtje vrtcev smo kolegialnih hospitacij realizirale manj, kot smo želele, zato smo jih v šol. letu 2021/2022 opredelile kot prioriteten cilj. Resnično želimo, da bi le-te postale stalnica tudi po zaključku projekta.

Vzgojiteljice so tudi same podale mnenje, zakaj so določena področja in s tem podgradnike razvijale manj oz. več in kje prepoznavamo dodatne možnosti razvoja.

Prek samorefleksije so v šolskem letu 2019/2020 zapisale naslednje vzroke:

- Osebna naklonjenost članic do področja naravoslovja ali matematike.
- Matematična pismenost za vrtce nima določenih podgradnikov.

- Nekateri podgradniki so vsebinsko manj ustrezni za najmlajše otroke (1–2 leti).
- Nekaterim članicam so določeni podgradniki manj razumljivi in teže prenesljivi v prakso.
- Nekaterim članicam je 1. gradnik razumljivejši in tudi bolj uporaben.

V šolskem letu 2020/2021 so vzroki delno podobni, vzgojiteljice pa zadovoljno ugotavljajo, da so glede na preteklo leto pogumno razvijale določene podgradnike, ki jih preteklo leto niso. Razmišljanja ob vnosu lastnih primerov dejavnosti v izvedbeni kurikulum za šol. leto 2020/2021 so:

- Nekateri podgradniki so vsebinsko manj ustrezni za najmlajše otroke (1–2 leti). Za letošnje leto torej kot prednostno nalogo vrtca postavimo razvijanje finančne pismenosti po celotni vertikalni.
- Nekateri odgovori so se nanašali na slabše razumevanje določenih gradnikov/podgradnikov ali težji prenos gradnikov v prakso v določeni starostni skupini. Tu vidim priložnost za raziskovanje določenih podgradnikov, morda bi bila smiselna delavnica s poglobljeno diskusijo in predstavitevijo več primerov določenega podgradnika oz. priložnost za izvedbo profesionalnih pogovorov kot oblike učenja.
- Vzgojiteljice ugotavljajo manj neizkoriščenih priložnosti. Intenzivno poskušajo razvijati vse podgradnike, prav tako kritično mišljenje. Področje finančne pismenosti jim predstavlja prijeten strokovni izziv.

SMISELNOST IN UPORABNOST IZVEDBENEGA KURIKULA

Večkratno dopolnjevanje izvedbenega kurikula in kasnejša analiza stanja omogočata vpogled v neizkoriščene priložnosti, ki VIZ-u omogočajo nadaljnji strokovni razvoj in poglobljanje, ter nadgradnjo vsebin. Večletno spremljanje podatkov in analiza le-teh ponujata primerjavo in nadgradnjo neizkoriščenih možnosti.

Izvedbeni kurikulum omogoča obilo nadaljnjega raziskovanja in analiz na individualni ravni strokovnega delavca, na ravni oddelka, generacije, VIZ-a, učnih vsebin, didaktičnih pristopov, metodologije dela itd. Filtriranje preglednice omogoča izpostavitev mnogih vprašanj in ponuja tudi delne odgovore.

Zastavljamo si lahko raznolika vprašanja in jih nadalje raziskujemo, npr.:

- Ali je razviden celovit pristop k razvijanju naravoslovne in matematične pismenosti ali samo zastopnost dejavnosti za razvijanje posameznih podgradnikov; kateri podgradniki niso pokriti z dejavnostmi; je razvidno tudi razvijanje kritičnega mišljenja, reševanja avtentičnih problemov, finančne pismenosti na ravni celotnega VIZ?
- V kolikšni meri so zastopani vsi podgradniki v vsakem oddelku? (horizontalni vidik)
- Ali je bila določena generacija v več letih deležna razvoja vseh gradnikov? (vertikalni vidik)
- Je posamezna vzgojiteljica celotno razvijala vse (pod)gradnike ali je morda izbirala sebi prioritete vsebine in področja? V kolikšni meri je načrtovala dejavnosti za razvoj vseh podgradnikov?
- So določeni (pod)gradniki primernejši za specifično starostno obdobje? So vsi (pod)gradniki enakomerno

zastopani v vseh starostnih skupinah? Če temu ni tako, kaj je razlog itd.

V tem kontekstu je vključenost filtrov neobhodna in tudi ustrezno oblikovana preglednica s kriteriji, ki jih želimo raziskovati. Smiselno je vključiti čim več vsebin, kar omogoča bolj poglobljeno analizo, vpogled v delovanje strokovnih delavcev.

Ob koncu projekta NA-MA POTI smo z namenom zagotavljanja trajnosti vsebin uporabili akcijski načrt oz. nekatere korake, ki smo jih vključili tudi v LDN vrtca in v letne priprave strokovnih delavcev. Pri izbiri vsebin smo izhajali iz potreb in želja članic, saj to spodbudi večjo motiviranost in angažiranost.

Nadaljevali bomo s kolegialnimi hospitacijami. Kljub temu da je tovrstna oblika hospitacij na našem VIZ-u nova praksa, je bila sprejeta z odprtimi rokami. Članice projektne tima so prepoznale prispevek, ki ga kolegialne hospitacije lahko ponudijo, zato želijo z njimi nadaljevati tudi v prihodnje.

V okviru projekta so članice v oddelkih vrtca oblikovale učno okolje – matematične, naravoslovne in finančne koščke – v podporo razvijanju posameznih pismenosti. Tudi v prihodnjih letih bomo prioriteto namenili razvijanju

pismenosti projekta in uporabljanju didaktičnih gradiv, ki so jih članice naredile same.

Kot tretji korak pri zagotavljanju vsebin projekta, nadgradnji in raziskovanju smo se osredotočili na uporabo (pod)gradnikov projekta tudi v prihodnje. Članice dnevne priprave dejavnosti zapisujejo prek aplikacije eAsistent, kjer imajo za priročnejši zapis priprave v aplikaciji vključene vse cilje in dejavnosti priročnika Kurikulum za vrtce. Z namenom zagotavljanja trajnosti naravoslovnih, matematičnih in finančnih vsebin smo kot tehnično podporo pri pisanju priprav v eAsistent v Word obliki vnesli (pod)gradnike vseh treh pismenosti, ki jih vzgojiteljice po potrebi lahko uporabljajo.

Sama sem se kot vodja močno zavedala moči in teže lastne interpretacije in razumevanja izvedbenega kurikula. Njegova uspešnost je močno pogojena s prepoznavanjem smiselnosti izvedbenega kurikula in uvida, ali članicam omogoča razvoj novih veščin in ali ga prepoznajo kot podporo pri samorazvoju. Izvedbeni kurikulum je praksa, ki bo v prihodnosti dobila svoje mesto na mnogih – ne le vzgojno-izobraževalnih – področjih, saj predstavlja sistematičen načrt razvoja in kakovostnih sprememb, predvsem pa je zaradi ciklične narave pomembna njegova trajnostna komponenta.

VIRI IN LITERATURA

Bone J. (2020). *Mreženje. Izvedbeni kurikulum. Medsebojne hospitacije. Evalvacija napredka naravoslovne in matematične pismenosti. Letno vsebinsko poročilo. Projekt NA-MA POTI. Delovno srečanje za vodje projektne timov. Zavod RS za šolstvo. Neobjavljeno interno gradivo. <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=339716>*

Komljanec, N. *Izvedbeni kurikulum institucije s področja vzgoje in izobraževanja. Izvedbeni kurikulum institucije s področja vzgoje in izobraževanja Alenkin pregled.pdf*

Skvarč, M. (2020). *Izvedbeni kurikulum – zakaj, kaj je, kako? Projekt NA-MA POTI. Delovno srečanje za vodje projektne timov. Zavod RS za šolstvo. Neobjavljeno interno gradivo. <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=349912>*

Skvarč, M., Đuretić, M., Kretič Mamič, A., Marjanovič D., Pustavrh, S., in Klemenc, A. (2020). *Izvedbeni kurikulum – izkušnje. Projekt NA-MA POTI. Delovno srečanje za vodje projektne timov. Zavod RS za šolstvo. Neobjavljeno interno gradivo. <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=349913>*

Skvarč, M., Đuretić, M., Grof, N., Marjanovič D., Klemenc, A., in Perovič, S. (2021). *Izvedbeni kurikulum. Medsebojne hospitacije. Projekt NA-MA POTI. Delovno srečanje za vodje projektne timov. Zavod RS za šolstvo. Neobjavljeno interno gradivo. <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=344648>*

Skvarč, M., in Bone, J. (2021). *Izvedbeni kurikulum – odgovori na vprašanja. Projekt NA-MA POTI. Delovno srečanje za vodje projektne timov. Zavod RS za šolstvo. Neobjavljeno interno gradivo. <https://skupnost.sio.si/mod/folder/view.php?id=346457>*

